

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 20. lipnja 2007.

Sv. Atanazije Aleksandrijski učitelj istinske vjere i duhovnog izvota

Draga braćo i sestre, nastavljajući s razmišljanjem o velikim učiteljima drevne Crkve, elimo danas svoju pozornost posvetiti svetom Atanaziju Aleksandrijskom. Ovog autentičnog protagonista kršćanske predaje, tek nekoliko godina nakon njegove smrti već je veliki teolog i carigradski biskup, Grgur Nazijanski slavio kao "stup Crkve"(Govori 21,26), a uvijek da se dralo uzorom pravovjerja, kako na Istoku tako i na Zapadu. Nije stoga slučajno što je Gian Lorenzo Bernini njegov kip smjestio među kipove četvorice svetih crkvenih naučitelja Istoka i Zapada - Ambrozija, Ivana Zlatoustog i Augustina -, koji u predivnoj apsidi vatikanske bazilike okruuju Katedru svetog Petra.

Atanazije je bez sumnje bio jedan od najznačajnijih i najčašćenijih otaca drevne Crkve. No u prvom je redu ovaj veliki svetac bio strastveni teolog utjelovljenja Logosa, Boje Riječi, koji - kao što kae proslav četvrtoga Evanđelja - "tijelom postade i nastani se među nama"(Iv 1,14). Upravo s toga razloga Atanazije je bio i najznačajniji i najtvrdi protivnik arijanskoga krivovjerja, koje je tada prijetilo vjeri u Krista, umanjujući njegovo boanstvo, u skladu s tenjama prisutnima u povijesti, a na različite ih načine i danas vidimo na djelu. Rođen vjerojatno u Aleksandriji oko 300. godine, Atanazije je primio dobro obrazovanje prije no što je postao đakonom i tajnikom biskupa egipatske metropole, Aleksandra. Kao blizak suradnik svoga biskupa, mladi je klerik skupa s njime sudjelovao na Nicejskom saboru, prvom koji je imao ekumenski, sveopći karakter, a sazvaio ga je car Konstantin u svibnju 325., kako bi osigurao jedinstvo Crkve. Nicejski oci mogli su tako potraiti odgovore na različita pitanja, a ponajprije na teak problem koji je nekoliko godina ranije potaknut propovijedanjem aleksandrijskoga prezbitera Arija.

Na Arijevo propovijedanje, koje je prijetilo istinskoj vjeri u Krista, biskupi okupljeni u Niceji odgovorili su sastavljajući i određujući "Simbol vjere" koji je, pošto je dopunjen kasnije na Carigradskom saboru, u tradiciji raznih kršćanskih konfesija postao dijelom liturgije ka Nicejsko-carigradsko vjerovanje. U tom temeljnom tekstu - koji izriče vjeru nepodijeljene Crkve, i koji se i danas ponavlja u našim euharistijskim slavljinama - pojavljuje se grčki izričaj homoousios, na latinskom consubstantialis (hrv. "istobitan"): koji označava da je Sin "iste biti" s Ocem, ističući tako njegovo puno boanstvo što su ga pak nijekali arijanci.

Nakon Aleksandrove smrti, Atanazije je 328. godine postao njegov nasljednik kao biskup Aleksandrije, te je odmah pokazao svoju odlučnost u odbijanju svakog kompromisa u odnosu na arijanske teorije što ih je Nicejski sabor osudio. Njegova nepopustljivost, ilava a pokatkad i izrazito tvrda, protiv svih koji su se usprotivili njegovu izboru za biskupa i posebice u odnosu na protivnike Nicejskoga simbola, priskrbila mu je neumoljivo neprijateljstvo arijanaca i filoarijanaca. Unatoč ishodu sabora, uskoro su oni počeli nadvladavati, pa je čak i sam Arije bio rehabilitiran. Usto, imali su na svojoj strani političke razloge samog cara Konstantina, a potom i njegova sina Konstancija II., koji ga je naslijedio na prijestolju.

Arijanska kriza, za koju se mislilo da je riješena u Niceji, nastavila se tako kroz više desetljeća, provlačeći Crkvu kroz teške događaje i bolne podjele. Unutar trideset godina, između 336. i 366., Atanazije je pet puta bio prisiljen napustiti svoj grad, provevši sedamnaest godina u progonstvu i trpeći poradi vjere. No za svojih prisilnih izbivanja iz Aleksandrije, ovaj je biskup našao načina da na Zapadu, isprva u Treviru, a potom u Rimu, podri i proširi nicejsku vjeru ali i ideale monaštva, što ih je u Egiptu primio veliki pustinjač Antun čijem je ivotnom izboru Atanazije uvijek bio blizak. Kad je konačno bio vraćen u svoj grad, biskup Aleksandrije mogao se posvetiti smirivanju vjerskih prilika i preustrojanju kršćanskih zajednica. Umro je 2. svibnja 373., a danas taj dan slavimo kao njegov liturgijski spomen.

Najslavnije doktrinalno djelo toga aleksandrijskoga biskupa rasprava je O utjelovljenju Riječi, boanskoga Logosa koji je postao tijelom poput nas radi našega spasenja. U tom djelu Atanazije izriče rečenicu koja je s pravom postala slavna: Riječ Boja "postala je čovjekom kako bismo mi postali Bog; učinio se vidljivim u tijelu kako bismo mi mogli pojmiti nevidljivoga Oca, a on sam podnio je nasilje od strane ljudi kako bismo mi baštinili neraspadljivost"(54,3). Svojim uskrsnućem, doista, Gospodin je učinio da smrt nestane kao da je "slama u vatri"(8,4).

Među djelima ovoga velikoga crkvenog oca - koja većim dijelom ostaju vezana uz arijansku krizu - spominjemo četiri pisma što ih je uputio svome prijatelju Serapionu, biskupu Tmuisa, o boanstvu Duha Svetoga, koje je ondje jasno potvrđeno. Usto, tu je i tridesetak "blagdanskih" poslanica što ih je početkom svake godine upućivao egipatskim Crkvama i samostanima određujući datum blagdana Uskrsa, no ponajprije utvrđujući vezu među vjernicima i učvršćujući njihovu vjeru.

Atanazije je konačno i autor, kasnije vrlo raširenih, meditativnih tekstova o Psalmima, a posebice i

autor djela koje predstavlja svojevrsnu uspješnicu drevne kršćanske knjievnosti - ivota sv. Antuna, to jest ivotopisa svetog Antuna opata, napisanog nedugo nakon njegove smrti, dok je biskup Atanazije bio prognan i ivio s monasima egipatske pustinje. Atanazije je bio prijatelj velikoga pustinjaka do te mjere da je dobio jednu od dvije ovčje koe što ih je Antun ostavio u nasljedstvo, zajedno s ogrtačem što mu ga je bio darovao sam biskup Aleksandrije. Ovo je djelo ubrzo postalo izuzetno poznato te je vrlo brzo prevedeno na latinski i to čak dvaput, a potom i na razne istočne jezike. ivotopis ovog uzornog monaškoga lika, toliko dragog kršćanskoj tradiciji, značajno je pridonio širenju monaštva na Istoku i na Zapadu. Nije slučajno što čitanje toga teksta u Treviru predstavlja središnji dio izvještaja o obraćenju dvojice carskih slubenika, o čemu Augustin piše u svojim Ispovijedima (VIII,6,15) poput uvoda u vlastito obraćenje. Uostalom, i sam Atanazije pokazuje da je imao jasnu svijest o utjecaju što ga je na kršćanski svijet mogao imati uzorni lik Antunov. Stoga u zaključku ovoga djela piše: "Činjenica da je posvuda poznat, da mu se svi dive i da ga ele, pa čak i oni koji ga nisu vidjeli, znak je njegove kreposti i njegove duše koja je prijateljica Boja. Doista, ne po spisima ni po svjetovnoj mudrosti niti po kojoj drugoj sposobnosti on je postao poznat, nego samo po svome štovanju Boga. I nitko ne moe zanijekati da je to dar Boji. Kako bi se inače moglo čuti u Španjolskoj i u Galiji, u Rimu i u Africi o tom čovjeku koji je ivio povučen među brdima, da ga posvuda nije učinio poznatim sam Bog, kao što čini s onima koji mu pripadaju, i kao što je bio od samog početka navijestio Antunu? Pa iako takvi djeluju u tajnosti i ele ostati skriveni, Gospodin ih pokazuje svima kao svjetiljku, da svi koji čuju o njima znaju da je moguće slijedi zapovijedi i skupe hrabrost da krenu putem kreposti"(ivot sv. Antuna, 93,5-6). Da, braćo i sestre! Toliko je razloga da budemo zahvalni svetom Atanaziju. Njegov ivot, kao i ivot Antunov i ivoti bezbrojnih drugih svetaca, pokazuje nam da "tko ide prema Bogu ne udaljava se od ljudi, nego im postaje doista blizak"(*Deus caritas est*, 42).

Pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Srdačno pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a posebno bračne parove iz upa Stolac, Studenci i Mostar. Neka vaše obitelji prati Boji blagoslov, kako bi vaša uzajamna ljubav i vjernost bile iva slika odnosa između Krista i njegove Crkve. Hvaljen Isus i Marija!